

REFLEXE POLITIKY JANA ŠRÁMKA NA STRÁNKÁCH VYBRANÝCH ČESKÝCH DENÍKŮ VE DNECH PRESIDENTSKÉ VOLBY V ROCE 1935

Pavel Večeřa

1. Úvodní slovo

Více než půlstoletá politická dráha *Jana Šrámka* nepostrádala úspěchy i prohry, okamžiky mocenských vrcholů i vyložené katastrofy včetně té závěrečné, jež jej postihla v únoru 1948 spolu s celou tehdejší demokratickou částí establishmentu. Přesto její impozantnost spočívá především ve stabilitě, s níž lidovecký vůdce dokázal řídit svoji politickou stranu, kterou jako jedinou v kontextu tzv. občanských politických formací dokázal vřadit i do svazku Národní fronty a tak ji udržet při „životě“ i po roce 1945. Z tohoto hlediska lze již jako v jistém smyslu předurčující krok hodnotit *Šrámkovu* úlohu při volbě prezidenta Edvarda Beneše (1884-1948) na sklonku roku 1935. Právě ona utvrdila jeho úzké vztahy s nastávajícím prezidentem a posílila alianci lidovců s reformními socialistickými stranami ve vládní koalici. Jistě i pro to je možné vidět v *Šrámkově* politické aktivitě kolem prezidentských voleb v roce 1935 jeden z vrcholů jeho kariéry.

Cílem této práce je představit reflexi politiky Československé strany lidové řízené jejím předsedou v dnech prezidentské volby na stránkách klíčových českých deníků, a to jak ústředních tiskových reprezentantů politických stran, tak představitelů nadstranického nezávislého tisku. Pro komparativní analýzu tohoto typu byly zvoleny pouze raníky; toto vymezení ochuzuje spektrum reflexe o večerníky, z nichž některé, jako především agrárníký Večeř či stříbrniácké tituly, sehrály významnou roli v konfliktu o prezidentství v roce 1935. V úvaze o metodě práce však převážila snaha po formálně preciznějším typologickém vymezení zkoumaného substrátu. Raníky-ústřední tiskové orgány představovaly „vlajkové lodi“ stranického tisku a jejich žurnalistika s určitou mírou omezené obecné platnosti zůstávala stranou zápasu o komerční výnosnost, již bylo u večerníků namnoze dosahováno bulvarizací jejich obsahu, vyhrocenější polemikou, jadrnější stylistikou, údernějším titulkem a křiklavější grafikou. Z těchto hledisek obsahových i formálních se jeví komparace raníků s večerníky jako problematická, a to i navzdory omezení výsledného obrazu analyzovaného tématu.

Okruh sledovaných listů se tímto zúžil na lidovecké Lidové listy a Den, agrárníký Venkov, živnostnický Národní střed, Národní listy reprezentující Národní sjednocení, sociálně demokratické Právo lidu, národně socialistické

České slovo, komunistické Rudé právo a nadstranické Lidové noviny a Národní osvobození. Z hlediska chronologického vymezení se komparativní analýza koncentruje do pouhých pěti dní: mezi 15. prosincem, kdy média v Československu informovala o abdikaci dosavadního prezidenta Tomáše G. Masaryka (1850-1937), a 19. prosincem, kdy byla veřejnost v zemi v kontextu vycházejících raniků zpravena o výsledku prezidentské volby. Ačkoliv v politických kruzích se otázka Masarykova nástupce aktuálně přetřásala již od třetí listopadové dekády roku 1935 a informace o tom v náznamech prosakovaly i na stránky novin, média směla o této otázce otevřeně referovat teprve až po oficiální Masarykově abdikaci. Pro veřejnost ovšem nebyla otázka nástupnictví neznámou záležitostí, jak o tom svědčí např. poznámka Lidových listů z 15. prosince, které se zahájením otevřené polemiky konstatovaly, že veřejnost už ví, „jaká to byla ty tři neděle jednání ve vládě, o kterých se obecně mluvilo, ale o kterých nebylo přirozeně dovoleno psát“.¹ Úzké časové vymezení analýzy je založeno na snaze postihnout reflexi lidovecké politiky a potenciální polemiku části tištěných médií v aktuálním dosahu dění. Jako jednotky analýzy byly zvoleny úvodníky a komentáře výše jmenovaných raniků, jakož i oficiální stanoviska politických stran zveřejněných ve zkoumaném tisku. Závěrem třeba podotknout, že cílem tohoto příspěvku není stopovat ponornou řeku politických příčin a kombinací, hledat v oněch rozhodujících dnech taktické posuny a zvraty či novými otázkami reformulovat problém, nýbrž podat ohlas lidovecké – a chtělo by se přímo říci šrámkovské – politiky v denním tisku. Otázkou tu tak není, co se dělo, ale jak se to jevilo; jádrem příspěvku není podstata děje, ale jeho zdání, pluralita výkladu skrze deformující membránu medií.

2. Před volbou

České raníky lze z hlediska jejich politiky v dnech prezidentské volby v roce 1935 a jejich postoje k ČSL a osobnosti J. Šrámka rozdělit do tří základních segmentů: tvořící se, avšak nikdy nedotvořený tzv. pravicový blok sestávající z agráriků, živnostníků a Národního sjednocení, který se pokusil proti E. Benešovi kandidovat Bohumila Němce (1873-1966), reformně socialistické strany, které prosazovaly E. Beneše a přály si zachovat dosavadní vládní koalici, a konečně komunisté.

Obecně lze konstatovat, že pro charakter úvodníků a komentářů analyzovaných listů v tomto úhelném bodě československých dějin byla typická snaha vystupovat z pozice tvůrce a obránce jednoty národa; národní koncentrací se zaklínal tzv. pravicový blok, když hledal konsenzuálního

¹ dr.jd. (Josef Doležal): *Šrámkovo místo je na straně demokracie, národa a státu*. Lidové listy, 14, 1935, č. 287, 15. 12, s. 3.

prezidentského kandidáta, probenešovský tisk, který prezentoval E. Beneše jako Masarykova dědice, kolem něhož se národ taktéž bude moci semknout, i komunisté fantazirující o „lidové frontě“ pracujících. Představa masy, jednoty, celku ovládala dobové politické myšlení jako jakýsi duchovní „omfalyon“ a dodávala mu příznačnou díky promíchanou nutností shody i vědomím nesmiřitelnosti.

V kontextu pravicových deníků si ostře útočně vedly jediné Národní listy; Beneš v nich byl např. zásadně prezentován jako „socialistický“ kandidát. K tomuto epitetu se však pramálo hodil fakt, že jeho kandidaturu podporovala i lidová strana a zvláště vehementně právě J. Šrámek. Proto se jejich polemika tolik ohrazovala proti postupu lidovců a konkrétně jejich vůdce. V úvodníku Pro koho Vladislavský sál? otištěném v Národních listech 17. prosince 1935 se jeho autor táže: „Ke komu má bliže lidová strana a její příslušníci svým světovým názorem a svým programem? K Hlinkovým luďákům, ke stranám občanským – či k socialistům a komunistům?“² Národní listy pracovaly s představou „socialisticko-komunisticko-lidoveckého spojenectví“, zastírané aliance protichůdných politických formací, kterou hodnotily jako amorální.³ List prezentoval Šrámkův postup v otázce prezidentské volby jako zradu pravicového občanského tábora; byl si až téměř do samotného konce jist, tak jako celý tzv. pravicový blok, že HSLS nepodpoří prohraného kandidáta, přičemž předestíral představu roztržky mezi českým a slovenským politickým katolicismem v tomto důležitém bodě. Ústřední tiskový orgán Národního sjednocení často používal antikomunistické rétoriku, o níž předpokládal, že nebude nepřijemná konzervativně laděným voličům lidové strany, tepal však také prohraný spojenectví lidovců s národními socialisty. „Msgr Šrámek se bije za kandidaturu místopředsedy národně socialistické strany, která byla vždy známa svým rozhodným protikatolickým a protináboženským postupem [...]“⁴ konstatoval komentář Národních listů taktéž ze 17. prosince 1935 nazvaný O novém prezidentu republiky rozhodne svobodná vůle národa.

Národní listy rovněž často operovaly s představou silné opozice v řadách ČSL proti Šrámkovi a jeho křídlu; naznačovaly neposlušnost lidoveckých poslanců⁵ a otevřeně prezentovaly nespokojenost členské základny. „V cele

² (Re): *Pro koho Vladislavský sál?* Národní listy, 75, 1935, č. 345, 17. 12, s. 1.

³ „Program od katolicismu a demokratismu u Msgr Šrámka až do neznabožství a třídního diktátorství a totalismu komunistů je příliš nesolidní, než aby snesl mravní měřítko.“ Národní listy, 75, 1935, č. 346, 18. 12, s. 1.

⁴ (Re): *O novém prezidentu republiky rozhodne svobodná vůle národa*. Národní listy, 75, 1935, č. 345, 17. 12, s. 1.

⁵ „Demokratický socialism je ovšem se svým kandidátem v žalostné menšině. Získal však pro svůj cíl Msgr Šrámka [...] Jeho pomoc je slabá – a nebude-li kontroly volení, nejistá.“ (Re): *Pro koho Vladislavský sál?* Národní listy, 75, 1935, č. 345, 17. 12, s. 1.

agitace pro Dr. Beneše se dnes ocitla protistátní strana komunistických rozvrtníků spolu se stranou Msgra Šrámka. [...] Nedivíme se proto, jestliže ve straně lidové je hotové pobouření nad postupem Msgra Šrámka, které jde tak daleko, že celé organizace uvažují o vystoupení ze strany.⁶ Nepostradatelným průvodním jevem této protilidovecké kampaně Národních listů byly dopisy rozhořčených katolíků přicházejících do redakce, jejichž autoři namnoze hrozili vystoupit na protest proti Šrámkově politice z římskokatolické církve; Národní listy, deník s mladočeskou tradicí, však takové rozhorlené nespokojence ubezpečoval, že z církve není třeba vystupovat, neboť jejich předseda jistě nepostupuje podle přání papežského nuncia – ačkoliv opak byl pravdou.⁷

Národní listy také s oblibou oživovaly různé politické spory ohledně postavení katolicismu zvláště z počátků republiky, jejich starožitně historizující duch nalézal uspokojení v rekriminaci minulých faktů. Deník neopomenul připomenout, že právě nynější představitelé národních socialistů, Václav J. Klofáč (1868-1942) a E. Beneš, požadovali odluku církve od státu, zatímco vůdci národních demokratů a agrárníků, Karel Kramář (1860-1937) a Antonín Švehla (1873-1933), tomu zabránili. Do zorného pole se dostala rovněž Marmaggiho aféra i odstraňování křížů ze škol v pohnutých popřevratových dnech. Optikou Národních listů se národní demokraté, stejně jako agrárníci jevíli jako obhájci morálních hodnot a společenského postavení římskokatolické církve.

Národní sjednocení působilo v době prezidentské volby v prosinci 1935 v opozici, zatímco další dvě politické formace – nebo raději jejich pravcové smýšlející části – operující s možností Němcovy kandidatury na prezidentský stolec, agrárníci a živnostníci, tvořily součást vládní koalice. Rétorika jejich ústředních tiskových orgánů, Venkova a Národního středu, se jistě i z tohoto ne nevýznamného důvodu zásadně odlišovala od díkce Národních listů. Oba deníky na lidovce ani na J. Šrámka neútočily, nýbrž prezentovaly B. Němce jako „národního“ kandidáta, jako muže, který má potenciál získat celonárodní respekt, zatímco E. Beneš byl představován spíše jako kandidát levice nebo přímo socialistů. Přesto lze texty Venkova a Národního středu hodnotit jako korektní a věcné, třebaže namnoze opatrné a obsahově zastřené; jejich komentáře pracovaly s rétorikou středových stran snažících se vystupovat jako opory národní svornosti. „Stanovisko republikánské strany od počátku

⁶ (Re): *O novém prezidentu republiky rozhodne svobodná vůle národa*. Národní listy, 75, 1935, č. 345, 17. 12., s. 1.

⁷ Viz KLÍMEK, Antonín: *Boj o Hrad, 2. Kdo po Masarykovi? Vnitropolitický vývoj Československa 1926 – 1935 na půdorysu zápasu o prezidentské nástupnictví*. Praha 1998, s. 452.

volebního zápasu bylo dáno snahou nepřekročit rámec nejnужnějšího zápasu.⁸ tvrdil úvodník Venkova. V agrárnícké tiskové strategii se ovšem na bulvární, často dosti osobně vyhocenou a zaujatou polemiku politického charakteru soustředil odpoledník Večeř, který patřil vedle stříbrniáckého tisku k ostře pravicovému odpůrcům hradní politiky a reformně socialistických stran. Právě Večeř na J. Šrámka útočil dosti nevybíravě.⁹

Lidovecký tisk, jehož zemskými tiskovými orgány byly v Čechách Lidové listy pod šéfredaktorstvím promasarykovsky orientovaného Josefa Doležala a na Moravě Den pod vedením středolevého Františka Světlíka (1875-1949), se koncentroval na polemický zápas především s tzv. stříbrniáckým tiskem, ale také agrárníckým Večeřem, v kontextu sledovaných raniků pak jednoznačně s Národními listy. Otevřený žurnalistický boj vzplál po ostře útočném úvodníku Kříž a hvězda: Šrámek-Šverma otiskem již 14. prosince 1935, v den abdikace TGM, v Národních listech, v němž deník obvinil lidovce ze spojenectví s komunisty. Na útok reagoval J. Doležal v komentáři Šrámkovo místo je na straně demokracie, národa a státu otiskem v Lidových listech 15. prosince 1935, v němž mj. napsal: „Ptají se, na které straně je Šrámkovo místo, zda na levici nebo na pravici, zda se socialisty či s národním sjednocením a občanskými stranami. Ani tam ani zde. Šrámkovo místo je na straně demokracie zaručující klid a mír ve státě, tj. vnitřní sílu republiky, bez které nemůžeme vyjíti dobře z nebezpečí, dorážejících na nás z vnějška. A právě v té chvíli ti, kdo křičeli v posledních volbách po Praze a po republice ‚nic než národ‘, vybrali si zrovna nikoli Henleina, ale Msgra. Šrámka, aby na něho soustředili palbu svých útoků.“¹⁰ Jak Lidové listy, tak Den vysvětlovaly smysl Šrámkova postupu při volbě prezidenta snahou o zachování spolupráce všech čs. státotvorných politických stran vyjadřující étos národní koncentrace tváří v tvář vnějšímu nebezpečí, snahou po zachování demokracie a potřebou odmítnout, aby o osudu republiky rozhodovala „nepřátelská část německé menšiny“.

Lidovecké deníky však musely vysvětlit, proč se jejich strana rozhodla právě pro E. Beneše. Velmi jasně to v několika bodech formuloval Jan Jiří Rückl v úvodníku Dr. Beneš není kandidátem levice nýbrž kandidátem státního nadstranického zájmu a proto také kandidátem katolíků, který vyšel v Lidových listech 17. prosince. Beneše zde autor charakterizuje jako typ nadstranického státníka, ale také charakterního a loajálního člověka; souběžně jej staví do takového světla, jakoby vskrytu pracoval pro zájmy církve a

⁸ *Univ. prof. dr. Bohumil Němec vzdal se kandidatury na prezidenta republiky*. Venkov, 30, 1935, č. 294, 18. 12., s. 1.

⁹ Viz KLÍMEK, Antonín: *Boj o Hrad, 2, c.d., s. 455*.

¹⁰ (dr.jd) (Josef Doležal): *Šrámkovo místo je na straně demokracie, národa a státu*. Lidové listy, 14, 1935, č. 287, 15. 12., s. 3.

katolictví. Přímou píše: „[...] jen v jeho ruce (Benešově – pozn. aut.) ležela nesčetněkrát možnost pracovat pro zájem Církve nebo proti němu [...] v kolika otázkách mezinárodních se Dr. Beneš angažoval pro katolické zájmy a za co vše my mu v tomto směru dlužíme. [...] Opakuji jen znovu: po dlouhá léta s Drem Benešem velmi důvěrně spolupracujeme a proto víme, zač vše katolíci tomuto muži vděčí a co vše od něho katolická církev může očekávat.“¹¹ Jako snad poněkud bezděčně komická tečka této filipiky působí závěrečná Rücklova poznámka, že Benešovou volbou je třeba vyplnit vůli odcházejícího prezidenta T. G. Masaryka. J. J. Rücklem formulované důvody Benešovy presidentské podpory pak opakovaly a rozvíjely jak Lidové listy, tak moravský Den. Lapidárně shrnul Lidové listy důvody Benešovy podpory v článku Lidová strana pro kandidáta navrženého T. G. Masarykem: „Činíme tak z důvodů státních, protože chceme, aby byla zachována kontinuita sedmnáctiletého politického díla v politice zahraniční i vnitřní; z důvodů národních, poněvadž nechceme trhat národ na levici a pravici a nechceme, aby hlavu státu československého nakonec určoval Henlein; a konečně z důvodů demokracie, která žádá rovnováhu sil a moci ve státě a vzájemnou kontrolu, a konečně z důvodů svobody vlastní strany, protože považujeme za nezdravý a nakonec státu škodlivý zjev, aby jedna strana soustředila ve svých rukách všechnu moc ústavní, politickou a hospodářskou a diktovala ostatním svou vůli i zvlí.“¹²

O jakou politickou formaci se jednalo, netřeba složitě odhalovat. Ačkoliv polemika lidoveckých zemských tiskových orgánů zdánlivě směřovala především vůči Národnímu sjednocení, ve skutečnosti mířila i na dlouholeté rivaly lidovců v zápase o ovládnutí venkovských regionů, tedy na agrárníky. Nepokrytě to přiznal autor skrývající se pod šifrou At v článku Co má kryt horlivost v útocích na lidovou stranu?, který otiskly Lidové listy 15. prosince. V něm se lze dočíst, že „Šrámek nedal svou stranu do služeb výbojného socialismu ani dnes, ale nikdo se mu nemůže divit, když s ohledem na budoucnost lidového hnutí odkáže agrárníky někdy do patřičných mezí“.¹³ Nepochybně hrály v rozhodnutí lidové strany podporovat E. Beneše vskutku jak ohledy na stabilitu vnitro- i zahraničněpolitického vývoje Československa, tak motiv postupovat protichůdně vůči Republikánské straně zemědělského a maloroľnického lidu.

¹¹ RŮCKL, Jan Jiří: *Dr. Beneš není kandidátem levice nýbrž kandidátem státního nadstranického zájmu a proto také kandidátem katolíků*. Lidové listy, 14, 1935, č. 288, 17. 12, s. 1.

¹² *Lidová strana pro kandidáta navrženého T. G. Masarykem*. Lidové listy, 14, 1935, č. 288, 17. 12, s. 1.

¹³ At: *Co má kryt horlivost v útocích na lidovou stranu?* Lidové listy, 14, 1935, č. 287, 15. 12, s. 7.

Oba lidovecké zemské deníky také v dnech prezidentské volby odmítly – nejčastěji obligátními klišé stranickopolitické frazeologie – rozpory ve stranických řadách ohledně podpory Benešovy kandidatury. „Lidový tábor jako jindy je i dnes jednotný a ukázněný a stojí věrně celý do jednoho muže, od Čech až do Slovenska, za svým vůdcem Msgrem Drem Šrámkem,“¹⁴ psal 17. prosince 1935 Den. Obvinění ze spojenectví lidovců s komunisty označovaly oba listy svorně jako příliš „hanebné“ i „fantastické“, než aby na ně mělo být vážněji odpovězeno, mnohem více nevole vzbudilo u komentátorů Lidových listů a Dne obvinění Národních listů ze zrady katolických zájmů lidovou stranou. J. Doležal v Lidových listech odpovídal již 15. prosince na již zmíněný článek Kříž a hvězda: Šrámek-Šverma útočně: „Ti, kdo vyháněli u nás papežského nuncia a chlubil se tím, ti kdo pomáhali u nás sektářství, kdo sami z církve vystoupili a nejsou v ní, ti se opovažují teď poučovat Msgra Šrámka, co je a co není zájem katolictví a zrádcovat ho.“¹⁵ Vedle Jiřího Stříbrného (1880-1955) byly v tomto kontextu tmem v oku lidovecké rétorice především právě Národní listy; zvláště v obraně proti nim se projevil lidovecké dobově úzkoprsé konfesijní stanovisko.¹⁶ Spíše výsměch než podráždění lze pak vysledovat z řádků odmítajících dopisy „rozhořčených“ lidovců vystupujících z církve.

Jak Lidové listy, tak Den se prezentovaly jako morálně dotčená strana vystavená nespravedlivým tiskovým útokům, které označovaly jako „teror“. Zatímco psaní tzv. stříbrňáckého tisku i Večeřa jimi bylo reflektováno bez zvláštního pozastavení, žurnalistická figura karatelského opovření byla uplatněna vůči Národním listům. „Tak nevážně, neslušně a nepoctivě opravdu nepíše žádný jiný list ve věci takového dosahu, jako je volba prezidenta republiky, hanbou šmokovství potřísnily Národní Listy své 75. výročí,“¹⁷ pozastavoval se moravský Den.

Jak se k útokům na lidovce, jejich spojence a pomocníky, stavěly deníky vládních reformně socialistických stran a s nimi ideově spřízněných nadstranických deníků? Postup lidovců jim v první řadě umožnil prezentovat Benešovu kandidaturu jako ne-levicovou. České slovo, stejně jako Právo lidu dále představovalo E. Beneše jako konsenzuálního kandidáta vládní koalice,

¹⁴ *Teroru neustoupíme*. Den, 24, 1935, č. 295, 17. 12, s. 1.

¹⁵ (dr.jd) (Josef Doležal): *Šrámekovo místo je na straně demokracie, národa a státu*. Lidové listy, 14, 1935, č. 287, 15. 12, s. 3.

¹⁶ Jako typickou lze v tomto kontextu považovat sentenci Dne: „Je přece známo, že v klubu národ.-dem. poslanců a senátorů, bylo sotva jedno procento katolíků vedle příslušníků ‚národní církve československé‘, česko-bratrské, pravoslavné a luteránské, jak rozvála je časem do těchto sekt soustavná agitace liberalistických Národ. Listů.“ *Lež a podvod politickými argumenty*. Den, 24, 1935, č. 296, 18. 12, s. 1.

¹⁷ Tamtéž.

proti němuž se až teprve v průběhu jednání o abdikaci TGM vyskytly překážky ze strany agrárníků a živnostníků. Soulad s lidovci musel ovšem oběma socialistickým stranám připadat z ideologického hlediska jako problematický, a třebaže oba raníky často citovaly z Lidových listů, ve svých komentářích se lidové strany zastávaly jen minimálně, především pak v kontextu hry části pravicového tisku s antikomunistickou kartou. „Na lidovou stranu,“ napsalo s licoměrně zdánlivou naivitou České slovo, „se pro její kladné stanovisko ke kandidatuře (Benešově – pozn. aut.) vrhají některé listy a dávají ji do jednoho pytle s komunisty, ač komunisté v koalici nejsou.“¹⁸ Lidové noviny a legionářské Národní osvobození o „specifické“ pozici lidovců, zpočátku v kontextu občanských stran osamoceně stojících za Benešovou kandidaturou, mlčely; Národní osvobození ovšem kvitovalo fakt, že lidovecký tisk zdůrazňoval, že E. Beneše doporučuje za presidentského kandidáta T. G. Masaryk.

Komunisté se až do prohlášení K volbě presidenta republiky uveřejněném 18. prosince 1935 v Rudém právu vyslovovali k Benešově kandidatuře záporně, tím rozhodněji pak odmítali jakékoliv spojenectví s vládními socialistickými stranami a lidovci. „Tisk agrárně-sjednoceného-henleinovského bloku [...] pouští do světa pokoutní zprávy o domnělé koalici, o domnělých čachrech komunistů s lidovci a socialisty. K smíchu. [...] Stejného původu jsou všechny zprávy, podle nichž patří komunisté do ‚Benešova bloku‘. Komunisté zaujmají po 17 let krajně odmítavé stanovisko k politice, kterou prováděl Dr. Beneš.“¹⁹ Důležitým faktem ovšem bylo, že komunisté nepostavili vlastního presidentského kandidáta. Teprve v den prezidentské volby zveřejněné výše jmenované prohlášení podmiňovalo komunistickou podporu Benešovi faktem „bojovného hlasování“ – cílem bylo zabránit volbě tzv. fašistického kandidáta. To už ovšem bylo o Benešově úspěchu fakticky rozhodnuto, když po schůzce Andreje Hlinky (1864-1938) s E. Benešem za přispění J. J. Rückla 17. prosince HSLŠ podpořila v prezidentské volbě právě jeho.

3. 19. prosinec 1935

Pro veřejnost přišlo rozuzlení prezidentského rébusu 18. prosince, následujícího dne již raníky přinášely informace o průběhu prezidentské volby a první hodnocení. Běžnému čtenáři se toho dne mohly jevit sotva uplynulé události ve velmi odlišném světle. Jako jednoznačný úspěch politického „katolického tábora“, lidové strany a osobně jejího vůdce J. Šrámka mohly

¹⁸ (kj) (Karel Jiše): *Jediný kandidát národa a státu: kandidát Masarykův*. České slovo, 27, 1935, č. 292, 17. 12, s. 1.

¹⁹ *Osudný okamžik*. Rudé právo, 1935, č. 292, 15. 12, s. 2.

výsledky prezidentské volby vyznívat konzumentům Lidových listů a Dne. „Významný podíl lidové strany na zvolení Dr. E. Beneše presidentem byl oslavován ve všech listech ČSL i jejích spojenců,“ konstatoval již Miloš Trapl ve své práci *Politika českého katolicismu na Moravě 1918–1938* a pokračoval: „Vyskytly se také optimistické hlasy, že jednotný postoj katolických stran při prezidentských volbách bude konečně pevným základem k vytvoření katolického bloku.“²⁰ Deník Den např. napsal: „Nesporně potěšitelným zjevem jest jednomyslné a do posledního muže provedené hlasování parlamentních zástupců všech katolických stran. Aniž se o tom mluvilo, vytvořil se tak vlastně katolický blok za tichého vedení našeho předsedy ministra Msgra Dra Šrámka, který první zaujal rozhodné stanovisko, jež stalo se směrodatným i pro ostatní katolické strany. Hlasováním prokázali katoličtí parlamentní zástupci největší službu církvi, republice i demokracii.“²¹ V této souvislosti se oba lidovecké deníky zřetelně a v dosti rekriminujícím duchu obracely vůči jednání agrárníků v dnech prezidentské volby, zatímco postoje Národního sjednocení a rétorika jeho tisku zůstaly vcelku stranou.

Vůdce lidovců J. Šrámek byl oběma zemskými tiskovými orgány strany prezentován jako muž, který se zasloužil o podepření odkazu odstoupivcího TGM, ba téměř jako zachránce československého státu, jehož význam stojí na úrovni T. G. Masaryka i E. Beneše.²² Šéfredaktor Lidových listů J. Doležal traktoval Šrámkovu pevně probenešovské stanovisko jako „nový státnický čin“, jenž zabránil destabilizaci státu. Jeho politický postoj zjevně chápal prismatem morální heroizace, přičemž použil např. takové formulace jako „Šrámek [...] vytrval neoblomně a neustoupil žádnému nátlaku.“²³ Vysoce adorující charakter ve vztahu k osobnosti předsedy lidové strany má také článek Lidových listů Ministr Msgr Dr. Jan Šrámek jednal jako státník, v němž jsou prezentována pozitivní hodnocení J. Šrámka jeho politickými kolegy (např. Klofáče), ale probleskuje zde také vědomí Šrámkovy nedostatečného uznání, ba nedocení v kulturně politickém prostředí první republiky. V článku jsou např. citována slova strahovského opata Methoda Zavorala, která zjevně narážejí na Masarykovu animozitu vůči J. Šrámkovi: „Vždycky jsem říkával, že není čestnějšího člověka (Šrámka – pozn. aut.) při

²⁰ TRAPL, Miloš: *Politika českého katolicismu na Moravě 1918–1938*. Praha 1968, s. 73.

²¹ *Překvapující výsledek*. Den, 24, 1935, č. 298, 19. 12, s. 3.

²² „Spravedlivá historie zaznamená, až zmikne malicherné stranické a sobecké škorpení, jak dobrotivá byla Prozřetelnost, když dala národu Masaryka, Beneše a Šrámka, aby v těžkých dobách stáli na stráží zájmů národa a státu.“ In: *Sjednocení národ při volbě nového presidenta*. Den, 24, 1935, č. 298, 19. 12, s. 1.

²³ DOLEŽAL, Josef: *Katolický blok rozhodl!* Lidové listy, 14, 1935, č. 290, 19. 12, s. 1, 2.

jeho hluboké víře. Bylo mi [...] velmi líto, že i osobnosti často rozhodující nedovedly Šrámka správně oceňovati.²⁴ Zjevnou daní militaristicko-totalitaristickému myšlení 30. let je přirovnání poslanců a senátorů lidové strany k vojákům vůdce J. Šrámka – snad v tomto okamžiku jakoby se vítězoslavný chór rétoriky lidoveckých deníků dotkl hranice pomyslného kultu osobnosti.

Jestliže v úvodnicích a komentářích Lidových listů a Dne se J. Šrámek jevil jako klíčový hybatel Benešova presidentského úspěchu a lidová strana téměř jako spasitelka čs. státu, ostatní deníky občanských stran o J. Šrámkovi i lidovcích 19. prosince důsledně mlčely. Národní listy rozpačitě hodnotily volbu jako výsledek rozhodnutí HSLS, Venkov²⁵ a Národní střed ji prezentovaly jako rozhodnutí luďáků a obecně slovenských poslanců, ale také neopomenuly zdůraznit svoji vstřícnost při hledání nejpříjemnějšího presidentského kandidáta. O specifické úloze lidovců a v jejich kontextu hlavně J. Šrámka však mlčely i deníky vládních socialistů; České slovo i Právo lidu svorně ve svých komentářích přičítaly Benešův presidentský úspěch „Slovákům“.

A tak 19. prosince jediné Lidové noviny zhodnotily Šrámkův podíl na Benešově presidentsství vskutku s historickým nadhledem. Jaroslav Stránský (1884–1973) v úvodníku Věc vítězná pronesl na adresu lidovců a konkrétně jejich předsedy v kontextu jejich účinkování v sotva odeznělé presidentské krizi slova až nebývale pozitivní: „Byla-li však u socialistů hlavní zásluha v umírněnosti, která se nedala vyprovokovat do poslední chvíle z klidu, není pochybnosti, že by i tato zásluha byla zůstala marná, kdyby byla volání politické divočiny podlehla strana lidová, neboť pak skutečně věc Benešova aspoň zevně se byla jevila jako věc politické levice. Že česká katolická strana nezakolísala přes všechny útoky, které se soustředily proti jejímu vůdci ministru Šrámkovi, a že tím vlastně donutila k obratu a k národní kázní skupiny, jež se proti ní provinily nebo provinit chystaly, nesmí být a nebude v československých politických dějinách zapomenuto.“²⁶ Skutečných vavřínů na stránkách tohoto listu se dostalo i samotné Šrámkově osobnosti, jeho politickým schopnostem a charakterovým vlastnostem.²⁷

4. Závěrem

V dnech presidentské volby v roce 1935 otevřeně vystoupily v kontextu analyzovaných raniků vůči politice lidovců řízené J. Šrámkem jediné Národní listy, jejichž polemika vinila lidovou stranu z nedostatečné obhajoby zájmů katolické církve a ze spojení s reformními socialisty i komunisty a potažmo tak ze zrady občanských stran; k formě tiskového útoku Národních listů vůči lidovcům patřila také prezentace domnělé lidovecké stranické opozice. Ústřední tiskové orgány obou středopravých občanských stran zastoupených ve vládní koalici, Venkov a Národní střed, operovaly s potřebou celonárodně přijatelného presidentského kandidáta a se středovou rétorikou, přímého a otevřeného útoku vůči lidovcům se zdržely. Prohradní tisk o klíčovém postavení lidovců ve věci Benešovy presidentské podpory mlčel, komunisté možnost aliance s „vládními socialisty“ a lidovci ostře odmítali, lidovecká pozice v jednání o presidenta jimi nebyla ani zmíněna.

Po volbě 19. prosince dokázaly objektivně zhodnotit specifický význam lidovců a osobně J. Šrámka pro výsledek presidentské volby pouze Lidové noviny. Samotný lidovecký tisk přikládal vlastní straně zcela rozhodující význam, přičemž v této souvislosti spekoval o zrodu jednotného politického „katolického tábora“ v Československu, což bylo v dané politické konstelaci poněkud nereálné; oslava Šrámkovy osobnosti v Lidových listech a Dni dosahovala až kultických znaků, nabývala rozměrů „politického Nanebevzetí“. Ostatní zkoumané deníky pak šrámkovskou politiku lidovců nekomentovaly, ponechaly ji mimo zorné pole svého hodnocení, ať již příčiny byly jakékoliv.

²⁴ (HAB): *Ministr Msgre Dr. Jan Šrámek jednal jako státník*. Lidové listy, 14, 1935, č. 290, 19. 12, s. 3.

²⁵ Nechuť minimálně části agrárníků k Benešovi ovšem probleskuje např. z díkce článku Beneš prezidentem republiky uveřejněném na titulní straně tohoto listu 19. prosince.

²⁶ STRÁNSKÝ, Jaroslav: *Věc vítězná*. Lidové noviny, 43, 1935, č. 634, 19. 12, s. 1.

²⁷ Viz (d): *Presidentův slib*. Lidové noviny, 43, 1935, č. 634, 19. 12, s. 2. R: *Co se dalo od 21. listopadu?* Lidové noviny, 43, 1935, č. 634, 19. 12, s. 4.

SUMMARY

THE REFLECTIONS OF JAN ŠRÁMEK'S POLITICS ON THE
PAGES OF SELECTED CZECH DAILY NEWSPAPER IN THE
DAYS OF PRESIDENTIAL ELECTION 1935

The paper analyses representations of the politics of the Czechoslovak People's Party led by *Jan Šrámek* in key Czech dailies at the time of the presidential elections, between 15 and 19 December 1935. The sample included editorials and columns as well as official standpoints of political parties published in the researched print media.

In the days of the presidential elections of 1935 only *Národní listy* openly expressed views on the politics of the Czechoslovak People's Party and accused the party of an insufficient defence of the interests of the Catholic Church and of co-operation with reformed socialists and communists. Dailies of the civic parties that formed part of the government coalition, namely *Venkov* and *Národní střed*, appealed to the need for a presidential candidate that would be acceptable nationwide and applied a centrist rhetoric. The two dailies, however, refrained from direct attacks on the Czechoslovak People's Party. Print media supporting the Presidential Office remained silent on the subject of the key position of the Czechoslovak People's Party in supporting Beneš's presidential candidacy; the communists strictly rejected co-operation with the "ruling socialists" and the Czechoslovak People's Party. After the elections on 19 December only *Lidové noviny* objectively assessed the specific importance of the Czechoslovak People's Party and *Šrámek* in particular in the election result. The print media supporting the Czechoslovak People's Party attributed significant influence to the party and even speculated about the emergence of a united political "Catholic camp" in Czechoslovakia. The remaining researched dailies did not comment on the politics of the Czechoslovak People's Party.

PhDr. Pavel Večeřa, Ph.D.

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

Gorkého 7, 602 00 Brno